

Nr 183.

Af herr **Palme**, om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående revision af gällande lag om försäkringsrörelse.

Kastar man blicken tillbaka på den svenska försäkringslagstiftningens historia, finner man, att ernåendet af nu gällande lag om försäkringsrörelse den 24 juli 1903 kräft ett mycket långt och ihärdigt arbete.

Redan under 1870-talet ingaf Försäkringsföreningen i Stockholm en, af ett lagutkast åtföljd, underdånig skrifvelse, hvari behovet af lagstiftning framhölls. Efter det samtliga Konungens befallningshafvande hörts i ärendet, erhöll år 1881 dåvarande expeditionschefen, sedermera landshöfdingen Sjöcrona nådigt uppdrag att uppgöra författningsförslag i ämnet. Detta var färdigt år 1883, men någon fullständig lagstiftning kom icke till stånd, allenast tvenne den 22 oktober 1886 på administrativ väg utfärdade författningar om tillsyn dels å inländska, dels å utländska försäkringsanstalter. Dessa innehöllo dock endast vissa reglementariska föreskrifter jämte stadganden om viss publicitet.

1895 års Riksdag beslöt, på motion af direktören S. Palme, en underdånig skrifvelse, däri anhölls, att Kungl. Maj:t ville låta utarbета och snarast möjligt för Riksdagen framlägga förslag till en försäkringslag, innehållande fullständiga och fullt betryggande bestämmelser rörande in- och utländska försäkringsanstalters verksamhet i Sverige. I anledning däraf uppdrogs åt en kommitté att utarbета förslag till sådan lagstiftning. Om det år 1897 afgifna kommittébetänkandet voro dock inom de närmast intresserade kretsarna meningarna ganska delade, hvarför det uppgjorda lagförslaget tills vidare icke ledde till någon åtgärd.

Den 8 februari 1900 togs ånyo ett initiativ af Försäkringsföreningen, som, med anledning af, att en regeringsproposition om försäkringslag

öfverlämnats till den danska riksdagen, i underdånighet hemställde, att Kungl. Maj:t täcktes vidtaga åtgärder till åstadkommandet af samverkan för utarbetande af förslag till såvidt möjligt öfverensstämmande försäkringslagstiftning för de tre skandinaviska länderna. I anledning däraf gafs åt särskildt tillkallade sakkunniga i uppdrag att med motsvarande antal sakkunniga från norskt och danskt håll uppsätta förslag till sådana möjligast öfverensstämmande föreskrifter om lifförsäkringsanstalter, som funnes vara af omständigheterna påkallade. Redan den 22 december samma år förelåg dessa skandinaviska sakkunnigas lagutkast.

För Sveriges vidkommande blef nu 1897 års kommittéförslag dels fullständigt omarbetadt med anledning af däröfver gjorda anmärkningar, dels samarbetadt med det skandinaviska utkastet till lag. Och sålunda uppstod efter hand det förslag, som i form af kunglig proposition förelades 1903 års Riksdag.

I försäkringskretsar hälsades detta förslag i allmänhet med tillfredsställelse; väl var man icke blind för dess olägenheter och brister, men förslaget hade dock så många verkliga förtjänster och man var allmänt så utled vid rådande oeffter rättighetstillstånd, att kritiken mestadels underlät att frambära sina anmärkningar af fruktan, att den efterlängtede lagstiftningen skulle falla. Helt visst utgick därvid flera än en från den förutsättningen, att, sedan en lag väl kommit till stånd, en eller annan af dess bestämmelser utan tvifvel lätt skulle kunna förändras, ifall bestämda olägenheter eller brister skulle göra förändring önskvärd.

Sedan nu gällande lag om försäkringsrörelse sålunda vid 1903 års riksdag kommit till stånd och den 1 januari 1904 trädte i kraft, blefvo efter hand åtskilliga olägenheter tydliga för fackmännen. Man ansåg emellertid med all rätt, att, innan en grundligare revision företogs, lagen borde hafva varit i tillämpning under ett så stort antal år, att den vunna erfarenheten kunde erbjuda tillräcklig grund för förnyadt upptagande af denna fråga.

Då emellertid snart blef tydligt, att formuleringen af lagens 121 § kunde gifva anledning till en för de försäkrades trygghet afventyrlig tolkning af reglerna för premiereservens beräkning, beslöt Riksdagen år 1905 på motion af direktören S. Palme och professoren C. Wallis att ingå till Kungl. Maj:t med begäran om sagda paragrafs omredigering till större tydlighet och trygghet. Jag återkommer senare till denna viktiga detalj.

Sedan dess hafva tillkommit ytterligare några omständigheter af betydelse med afseende på detta lagstiftningsområde.

Den 22 oktober 1907 ingaf Kungl. Försäkringsinspektionen en underdånig skrifvelse angående ändringar i 120 till och med 126 §§ samt 164 § i lagen om försäkringsrörelse. De af inspektionen i denna skrifvelse väckta förslagen skola nedan i samband med de särskilda §§ behandlas. Tills vidare må blott erinras därom, att, ehuruval inspektionen anser ifrågavarande bestämmelser väl afvägda och icke ägnade att gifva anledning till väsentliga anmärkningar, inspektionen dock funnit, att vid tillämpningen afsevärda svårigheter uppstått.

Den 27 januari 1905 uppdrog Kungl. Maj:t åt en kommitté att verkställa revision af då gällande aktiebolagslag och upprätta förslag till de ändringar i andra lagar och författningar, som i sammanhang med revisionen ansågos böra vidtagas. Kommittén aflät den 5 februari 1908 ett af motiv åtföljdt förslag till lag om aktiebolag, som behandlades vid 1910 års riksdag, hvarefter den nya aktiebolagslagen utfärdades den 12 augusti 1910. Kommittébetänkandet åtföljdes af ett förslag till ny försäkringslag, d. v. s. kommittén föreslog beträffande lag om försäkringsrörelse den 24 juli 1903 de ändringar, som ansågos nödiga för vinnande af öfverensstämmelse med det nyssnämnda förslaget till aktiebolagslag, därvid kommittén dock sökte lämna orubbade de principer, som ligga till grund för 1903 års nämnda lag. Detta förslag torde för närvarande ligga på Kungl. Försäkringsinspektionens bord, och uppgifves dess yttrande däröfver med eventuellt förslag möjligen vara att förvänta under loppet af innevarande år.

Af hvad jag nu haft äran anföra framgår,

att Riksdagen redan den 12 maj 1905 till Kungl. Maj:t aflåtit en skrifvelse med begäran, att en af lagens grundväsentliga paragrafer, 121 §, skulle omredigeras;

att kungl. försäkringsinspektionen själf ansett flera af lagens mest betydelsefulla paragrafer vara i behof af ändring;

att i hvarje fall en revision af försäkringslagen förestår för att bringa densamma till öfverensstämmelse med 1910 års aktiebolagslag.

Vid dessa förhållanden och då numera försäkringslagen ägt bestånd i mera än sju år, och då en betydande erfarenhet om dess olika stadganden därunder vunnits, synes just nu rätta ögonblicket vara inne att hemställa, att Riksdagen ville taga under ompröfning framburna anmärkningar och reformförslag samt, därest Riksdagen så funne skäligt, aflåta skrifvelse i ärendet till Kungl. Maj:t.

*

*

*

För att rätt förstå här omhandlade lag torde man först och främst böra för sig klargöra det centrala i lagen, det, som utgör kärnan i dess viktigaste bestämmelser, det, omkring hvilket ett flertal af dessa bestämmelser mer eller mindre uppenbart rör sig, nämligen

premiereserven.

Som bekant, växer dödligheten med åren, så att en äldre person har större sannolikhet att dö än en yngre. Om nu, detta oaktadt, ett försäkringsbolag för en viss, i bolaget såsom försäkrad inträdande person beräknar en bestämd, under hela försäkringstiden lika stor premie, ett slags medelpremie, så är det gifvet, att denna premie är för stor i början, men för liten längre fram. Sedan bolagets omkostnader frändragits från premien, måste, för att bristen i framtiden måtte kunna täckas, öfverskottet under försäkringens första tid reserveras. De år efter år sålunda reserverade och förräntade öfverskotten kallas *premiereserv*.

Man kan ock tänka sig följande, likaledes populära förklaring: Af hvarje premie, som för en lifförsäkring erlägges, går en del att täcka bolagets omkostnader, en annan del — motsvarande den af försäkringstagarens ålder beroende dödsfallsrisk för året — går till täckande af ifrågavarande försäkringstagares andel i hela bolagets utbetalningar för dödsfall. Återstoden reserveras år efter år i premiereserven för att med räntor efter hand nå upp till försäkringssummans belopp.

Premiereserven jämte *ersättningsreserven*, hvilken senare intet annat är eller snarare bör vara än bolagets vid årsskiftet till betalning förfallna, men ännu icke utbetalade försäkringsbelopp, kallas i försäkringslagen med det gemensamma namnet:

försäkringsfonden.

Det är kring sistnämnda fond, kring dess beräkning och säkerställande, som lagens väsentligaste bestämmelser röra sig. En samvetsgrant, på solida grunder beräknad försäkringsfond med motsvarighet i säkra valutor, allt på tillfredsställande sätt säkerställt och kontrolleradt, utgör de försäkrades trygghet och värn och möjliggör, till och med vid fall af olycka för bolaget, att på ett tillfredsställande sätt ordna det framtida förhållandet för de försäkrade.

I det följande framställer jag, med angifvandet af motsvarande paragrafer, de bestämmelser, som röra försäkringsfonden eller dess bägge olika delar — premiereserven och ersättningsreserven — äfvensom de bestämmelser, som med försäkringsfonden stå i sammanhang.

* * *

121 § och de med denna i samband varande paragraferna.

Bestämmelser om premiereserven.

I den ofvannämnda af herrar Sven Palme och C. Wallis vid 1905 års riksdag gemensamt väckta motionen angående ändringar i lagen om försäkringsrörelse hemställdes, att »Riksdagen i skrifvelse till Kungl. Maj:t ville anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta utarbета samt förelägga nästsammanträdande Riksdag sådan ändring i lag om försäkringsrörelse den 24 juli 1903, att lagens stadganden rörande premiereservens beräkning dels vinner nödig klarhet och bestämdhet, dels så affattas, att tillämpningen af mindre solida beräkningsgrunder förebygges».

I motionen framhölls, att denna fråga blifvit af aktuell betydelse genom kunglig stadfästelse af en viss lifförsäkringsanstalts grunder, samt att ett uppskof med dess afgörande kunde medföra vissa faror för det svenska lifförsäkringsväsendets lugna och solida utveckling.

Motionen remitterades till lagutskottet, som i sitt utlåtande nr 58 af den 28 april 1905, efter tagen del bland annat af ett i utlåtandet återgifvet uttalande af svenska aktuariieföreningen, framhöll som önskvärdt,

»att 121 § försäkringslagen kunde fullständigas med en bestämmelse i syfte att, om icke föreskrifva ett visst sätt för nettopremiens beräkande, dock utesluta sådana beräkningssätt, som icke kunde anses med lagens anda och mening öfverensstämmande».

Beträffande detta syftes vinnande uttalade utskottet:

»Måhända kunde detta syfte vinnas genom att, såsom aktuariieföreningen i nära öfverensstämmelse med 1895 års norska lagförslag ifrågasatt, stadga, att hvarje försäkrings nettopremie skall utgöra en under hela försäkrings-tiden konstant procent af bruttopremien».

Utskottets yttrande slutade med en hemställan,

»att Riksdagen med anledning af förevarande motion ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t taga i öfvervägande,

huruvida icke de i lagen om försäkringsrörelse af den 24 juli 1903 gifna stadganden rörande premiereservens beräkning, i hvad de afse lifförsäkring, behöfva ändras eller förtydligas i syfte att fullt trygga försäkringstagarnes intressen samt för Riksdagen framlägga det förslag, hvartill förhållandena må gifva anledning».

Riksdagen beslöt i enlighet med utskottets hemställan, och skrifvelse afläts till Kungl. Maj:t den 12 maj 1905.

Den 2 juni 1905 remitterades skrifvelsen till kungl. försäkringsinspektionen med infordrande af inspektionens utlåtande i ärendet. Med anledning häraf kallade inspektionen ett antal sakkunnige och intresserade personer till öfverläggning inför inspektionen den 27 februari 1906. Öfver sammanträdet föreligger stenografiskt återgifvet protokoll, hvilket som bilaga åtföljde inspektionens till Kungl. Maj:t den 8 maj 1906 afgifna utlåtande. Trots att de uttalanden, som i nyssnämnda protokoll äro anförda, med få undantag gingo i den riktning, att en ändring af 121 § försäkringslagen vore önskvärd och behöflig, ansåg sig inspektionen — utan hänsyn till nämnda uttalanden, men på i utlåtandet utvecklade grunder — böra hemställa till Kungl. Maj:t, att Riksdagens skrifvelse icke måtte för det närvarande föranleda till någon åtgärd.

Kungl. Maj:t har den 22 juni 1910 ånyo till kungl. försäkringsinspektionen öfverlämnat berörda skrifvelse för att af inspektionen tagas i betraktande vid afgifvande af det förslag till revision af gällande försäkringslag, som inspektionen för närvarande har under utarbetande. Under hänvisning till den behandling ärendet rönt får jag härmed till vinande af det i ofvan nämnda motion angifna syfte erinra om innehållet i Riksdagens ofvan berörda skrifvelse.

Uti kungl. försäkringsinspektionens förut omnämnda skrifvelse till Kungl. Maj:t framhållas skälen till att man i en tidigare period af lifförsäkringsväsendets utveckling ansåg sig kunna vid beräkningars anställande angående premier och premiereserv lägga till grund allenast viss förutsättning angående dödlighet och räntefot samt till premierna göra ett mer eller mindre godtyckligt valdt tillägg för kostnadernas bestridande och till ökning af säkerheten. Med den förändrade uppfattning, som under senare tider efter hand gjort sig gällande rörande kostnadsfrågan, synes emellertid denna fråga icke numera, efter hvad inspektionen likaledes påvisat, kunna behandlas på ett så underordnad sätt som förut. I stället har omsider framträdtt ett alltmera bestämdt kraf på att beräkningarna, äfven af premiereserven, böra utföras på sådan grundval, som medgifver,

att vederbörligt afseende kan fästas jämväl vid omkostnaderna, sålunda på ett mera fullständigt och korrekt sätt än förut.

Här behandlade fråga har visat sig, åtminstone i sakernas nuvarande läge, för de äldre lifförsäkringsbolagen, hvilka redan vunnit relativt stor utveckling, vara af underordnad betydelse, medan den däremot för yngre bolag kan vara eller faktiskt är en lifsfråga, hvilkens snara lösning för dem sålunda är af en betydande vikt.

Nu gällande försäkringslags 121 § bestämmer visserligen i allmänna drag, huru bolagens premiereserv skall beräknas, men vid tolkningen af denna paragraf har det visat sig, att principiellt olika meningar kunnat göra sig gällande, beroende på det sätt, på hvilket begreppet nettopremie tolkats.

Bland fackmännen på lifförsäkringens område har, efter ett af tyske försäkringsmatematikern Zillmer framställt förslag att vid premiereservens beräkning införa i rationell form en plan för amortering af kostnaderna vid försäkringens afslutande, införts begreppet »zillmering». Uti ofvan berörda olika tolkningar af försäkringslagens 121 § ha vissa af fackmännen ansett, att dess formulering icke medgifver zillmering samt hämtat särskildt stöd för denna åsikt uti den omständigheten, att försäkringslagen uti 48 och 99 §§ uttryckligt medgifver för bolag, som däraf vilja begagna sig, att *som tillgång* uppföra anskaffningskostnaderna och att efter hand amortera dem, men efter en mindre rationell metod. Andra sakkunniga åter, bland dem kungl. försäkringsinspektionen, ha däremot ansett 121 § icke lägga hinder i vägen för zillmering eller för att vid beräkningen af premiereserven taga hänsyn till omkostnaderna. Gentemot en sådan uppfattning ha de förra invänt, att, om en sådan tolkning af 121 § skall kunna godkännas, det nyss omnämnda i 48 och 99 §§ gifna medgifvandet måste utgå, på den grund nämligen, att det vore orimligt att både uppföra anskaffningskostnaderna som tillgång och därjämte zillmera, emedan det bolag, som så handlar, skulle komma att på tvåfaldigt sätt göra afdrag för anskaffningskostnaderna.

Ehuru kungl. försäkringsinspektionen i ofvan berörda skrifvelse af den 8 maj 1906 framhållit som sin mening, att någon ändring af försäkringslagen, trots nu relaterade olägenhet, icke är behöflig, har den dock ansett, att, om en ändring göres, den bör ske på sådant sätt, att beräkningsgrunderna medgifva, att hänsyn tages till omkostnaderna.

Det torde icke lida något tvifvel, att denna åsikt nu också omfattas af de flesta sakkunniga, men att de däremot icke äro öfverens med kungl.

inspektionen i det stycket, att den här af uppkomna motsägelsen emot medgifvandet i 48 och 99 §§ är betydelselös. Detta medgifvande synes därför böra utgå, om zillmering uttryckligt medgifves. En reformering i nu angifven riktning af 121 § medför naturligtvis som nödvändig följd ändringar af eller förtydliganden eller tillägg till äfven en del andra paragrafer än 48 och 99. Här vill jag särskildt framhålla 5 § 1), hvilken så borde utläggas, att fastställelse erfordras af för premiers och premiereservs beräkning erforderliga grunder, nämligen antagande om dödlighet, räntefot, invaliditets- och sjuksannolikhet m. m., beroende af omfattningen af bolagets verksamhet, samt *därtill omkostnadsplan*. Äfven kungl. försäkringsinspektionen har för sin del ansett, att, för det fall att 121 § ändras på här angifvet sätt, fastställandet af en omkostnadsplan skulle erfordras. Enligt min mening borde en sådan åtgärd därtill kunna bidra att sätta en gräns för alltför högt uppdrifna anskaffningskostnader och för försäkringarnas där af beroende fördyrande.

Mig synes alltså, att en sådan omarbetning af lagen om försäkringsrörelse af den 24 juli 1903 borde ske, att den förra oklarheten i 121 § och den, enligt någras tolkning, nu befintliga stridigheten mellan denna § å ena sidan och medgifvandet å andra sidan i 48 och 99 §§ att amortera anskaffningskostnaderna, på det sättet aflägsnas, att i 121 § uttryckligen medgifves en rationellt begränsad zillmering, att medgifvandet i fråga uti 48 och 99 §§ utgår samt att öfriga här af beroende förändringar i lagen vidtagas, bland hvilka förändringar här särskildt framhålles krafvet på att bland de i 5 § påfordrade grunder för försäkringsrörelsen må särskildt upptagas en omkostnadsplan för lifförsäkringsverksamheten.

* *

120 §.

Bestämmelser om ersättningsreserven.

Enligt denna paragraf innefattar försäkringsfonden två delar, nämligen *premiereserven* och *ersättningsreserven*.

Ersättningsreserven skall motsvara de »försäkringsbelopp, som anmälts eller förfallit till ersättning, men icke blifvit utbetalda». Den plägar också

benämnas »skadefonden», »fonden för oreglerade dödsfall» o. s. v. alltefter försäkringens art.

Särskilda utskottet var år 1903 ganska ovisst om det lämpliga i att samman slå premiereserven och ersättningsreserven, om hvilken senare utskottet erkände, att den »till sin natur väsentligt skiljer sig från premiereserven», till en gemensam enhet. Utskottet ansåg emellertid, att, då säkerheten för försäkringstagarne »dock i någon mån» ökas och »då högsta domstolen lämnat lagförslaget i denna del utan anmärkning», ändring däri icke borde uti oförmälda hänseende vidtagas.

Om utskottets tillstyrkande af ifrågavarande paragraf med dess konsekvenser i fråga om redovisning och pantsättning af de mot ersättningsreserven svarande medlen sålunda varit tämligen lamt, så är detta helt naturligt med hänsyn till den logiska innebörden af bestämmelsen i 120 §. En granskning af ordalydelsen torde tillräckligt ådagalägga detta.

Till ersättningsreserven skall, heter det, hänföras försäkringsbelopp, som *anmälts* till ersättning. Detta vill med andra ord säga, att en lös, mer eller mindre obestyrkt anmälan om en skada, ingifven till ett försäkringsbolag ännu så sent som den 31 december, skall nödvändiggöra för bolaget i fråga att i vissa, under ett publikt ombuds nyckel deponerade värdepapper redovisa ett motsvarande belopp. Enligt definitionen skola icke endast fullt legitima och bevisade kraf på bolaget upptagas i denna reserv, utan därjämte hvarje kraf rörande försäkringsbelopp, som äfven på ohemula grunder rests mot ett bolag.

Den förra delen af definitionen på ersättningsreserven kan sålunda uppenbarligen leda till så betänkliga konsekvenser, att det nästan förefaller, som om orden »anmälts eller» tillkommit af misstag. Hvad beträffar den senare delen: »försäkringsbelopp, som — — — förfallit» etc., så måste det betraktas som en absurditet att lagbinda ett försäkringsbolag att *fondera* de tillgångar, som skola svara mot nämnda debetpost. Att en »ersättningsreserven» motsvarande debetpost skall upptagas i ett försäkringsbolags balansräkning är uppenbart; men motsvarande tillgångar skola tydligen icke *fonderas*.

Om ett inträffadt dödsfall icke före årsskiftet hinner regleras, måste gifvetvis bolaget arrangera åt sig på så sätt, att penningmedel till beloppets täckande finnas tillgängliga à vista, ty de för beloppets utbetalning nödiga handlingarna kunna i regel när som helst inkomma. Antag exempelvis, att ett dödsfall inträffar den 31 december och att alla erforderliga papper äro klara redan den 2 januari och att beloppet sålunda genast ut-

betalas. Det hela är sålunda omedelbart en utlupen affär. Nu tvingar emellertid lagen försäkringsbolaget att, fastän beloppet redan är utbetaladt, hålla tillgängligt *under hela året* ett motsvarande belopp, placeradt i exempelvis inteckningar, deponerade under ett publikt ombuds nyckel. För hvarje praktisk affärsman måste detta framstå såsom nästan en galenskap.

Därtill kommer, att, när ett försäkringsbolag faktiskt gör sitt bokslut, ställningen är en helt annan, än den *verkliga* var ultimo december, hvarför den ersättningsreserv, som jämlikt 120 § ingår i försäkringsfonden för det år, bokslutet omfattar, ingenting annat är än en fiktion.

I regeln är ersättningsreserven mycket obetydlig; exempelvis hos Thule under de senaste tio åren högst omkring 0,50 och lägst 0,14 % af premiereservens belopp, och bolaget kunde genom å vista-medel när som helst möta vida större kraf. Att uti obligationer, inteckningar o. d. under det publika ombudets lås placera medel af ersättningsreservens natur, synes vara en väl invecklad och »teoretisk» procedur för vinnandet af en så obetydlig tillväxt i ett lifförsäkringsbolags fondstyrka. Den i lagens 126 § föreskrifna afsättningen till säkerhetsfond för ersättningsreservens till ögonblicklig betalning beredda medel blir visserligen en bagatell. Men stadgandet därom kan väl nästan betraktas såsom en lapsus.

Kungl. försäkringsinspektionen erkänner ock i sin skrifvelse den 22 oktober 1907, att bestämmelsen om ersättningsreserven funnit en till orimligheter ledande formulering samt föreslår en helt ny lydelse af 120 §. Men inspektionen synes därvid icke hafva beaktat, att försäkringslagens 140 § innehåller stadgande därom, att sådan fordran, som motsvaras af ersättningsreserven, skall utgå med förmånsrätt. Möjligen skulle på denna väg en enklare och mera tillfredsställande lösning af denna fråga kunna vinnas.

* * *

126 §.

Bestämmelser om säkerhetsfonden.

Inom försäkringskretsar synes man vara ganska ense därom, att bestämmelserna rörande säkerhetsfonden icke äro tillfredsställande.

Dels har man framställt mera speciella anmärkningar, såsom om det oegentliga uti att säkerhetsfonden skall beräknas äfven å den del af för-

säkringsfonden, som utgöres af ersättningsreserven och att den skall beräknas å försäkringar, för hvilka försäkringsfonden i det närmaste eller t. o. m. fullt uppgår till försäkringsbeloppet, hvarigenom för enskilda försäkringar försäkringsfond och säkerhetsfond tillsammans kunna komma att öfverstiga försäkringsbesoppet. Vidare har man påpekat den omständigheten att, ju solidare försäkringsfonden beräknas, desto större kraf ställer lagen på säkerhetsfonden, sålunda, såsom det formulerats, *premierande en svag, men straffande en stark beräkning af premiereserven*. Äfven har man å andra sidan, ehuru enligt mitt förmenande utan fog, framhållit, att då lagen bestämmer säkerhetsfonden i procent af försäkringsfonden, borde i detta fall i försäkringsfonden äfven inbegripas lånen mot pant af försäkringsbref, hvarvid likväl procentsatsen för säkerhetsfondens beräkning medgifvits böra undergå sänkning för att vid öfvergången undvika en plötslig diskontinuitet i bolagens ekonomi.

Jämte dessa anmärkningar har man emellertid äfven framställt den mera principiella invändningen mot det nu stadgade sättet för säkerhetsfondens beräkning, att denna hufvudsakligen verkar som en förstärkning af försäkringsfonden, och att en sådan lagstadgad förstärkning är öfverflödig, då grunderna för premiernas och försäkringsfondens beräkning böra vara betryggande för att försäkringsfonden i förening med de blifvande premierna skola vara tillräckliga för uppfyllandet af bolagets förpliktelser till de försäkrade. Än större garanti skulle i detta afseende vinnas, förutom genom de föreslagna ändringarna af 48 och 99 §§, framför allt genom det föreslagna lagstadgandet om en omkostnadsplan och jämförelse mellan de beräknade och de verkliga omkostnaderna. Därigenom möjliggöres äfven för försäkringsinspektionen ett säkrare bedömande af bolagets ställning, icke blott såsom förut med afseende på räntefot och dödlighet utan äfven rörande omkostnaderna. Och skulle härvidlag mera stadigvarande ogynnsamma förhållanden framträda, har inspektionen möjlighet att jämlikt 136 § reglerande ingripa.

Gentemot ett dylikt resonemang har man dock å andra sidan invändt, att ett otvifvelaktigt kännetecken på ett bolags soliditet icke vinnas endast därigenom att dess grunder (däribland grunderna för beräkning af premier och premiereserv) godkänts af Kungl. Maj:t. Det kan vara erforderligt att dess soliditet göres mera otvifvelaktig och stärkes, i den mån dess ekonomi möjliggör detta, och att därför en del af årsbehållningen i stället för att utdelas såsom vinst till de försäkrade afsättes till en säkerhetsfond.

Äfven om man godtager och nöjer sig med denna motivering för en säkerhetsfond, kvarstå likväl de ofvan gjorda anmärkningarna mot den nuvarande lagbestämmelsen för dess beräkning. Man har föreslagit att, om nu lagen äfven skall innehålla stadgande om sättet för ifrågavarande fonds beräkning, den skulle bestämmas som en viss procent af skillnaden mellan försäkringssumman och premiereserven, hvarigenom man med en lika enkel, ehuru visserligen icke heller den teoretiskt försvarbar, bestämmelse som den nu gällande skulle undvika dess ofvan nämnda olägenheter.

Hvilken ståndpunkt man nu än må intaga med afseende på behöfligheten af en säkerhetsfond såsom ytterligare skydd mot befarade mera *bestående* ogynnsamma förhållanden med afseende på räntefot, dödlighet eller omkostnader, så kvarstår alltid den vid flera tillfällen mot det nuvarande lagstadgandet om säkerhetsfonden riktade invändningen, att det icke tager tillbörlig hänsyn till det skydd mot *tillfälliga* ogynnsamma afvikelser från det normala ekonomiska förloppet, särskildt med afseende på dödligheten, som en regleringsfond bör lämna. Stadgandet om, att säkerhetsfonden utan försäkringsinspektionens särskilda tillstånd icke får minskas för annat ändamål än täckande af förlust, lägger hinder i vägen för dess användbarhet som vinstregleringsfond, och bildandet af en särskild vinstregleringsfond af önskelig storlek försvåras genom de lagstadgade afsättningarna till säkerhetsfonden. Det har därför, såsom mig synes med fullt fog, föreslagits, att bestämmelserna om säkerhetsfonden så affattades, att denna fond äfven kunde tjäna såsom vinstregleringsfond och därigenom fylla det viktiga ändamålet att befrämja ett jämnt förlopp af den s. k. vinstutdelningen till försäkringstagarne. Utan att närmare ingå på frågan om den form, som säkerhetsfonden på grund af denna sin uppgift bör hafva, torde dock kunna sägas, att fonden visserligen bör växa med tilltagande försäkringsbestånd men långsammare än detta, och att bestämmelserna om dess storlek böra sättas i samband med bestämmelserna om bolagets maximibelopp på egen risk. Emellertid synes det mig vara synnerligen olämpligt att lagstadga regler för säkerhetsfondens storlek, då icke närmare bestämmelser finnas stadgade för beräkning af premiereserven. Då beräkningen af premiereserven skall ske enligt af Konungen fastställda grunder, vore det helt visst mera konsekvent att äfven för säkerhetsfondens beräkning grunder fastställdes af Konungen. Jag håller sålunda före, att stadgande därom borde ingå i lagens 5 §. Då Kungl. Maj:t före god-

kännandet granskar öfriga grunder, vore det ju lämpligt, att grunderna för säkerhetsfondens beräkning samtidigt granskades, hvilket skulle medföra den fördelen, att härvid hänsyn äfven kunde tagas till beskaffenheten af de grunder, som bestämmas för beräkning af premier och premiereserv. Vid fastställande af grunder för säkerhetsfondens beräkning torde sålunda hänsyn böra tagas *dels*, och i främsta rummet, till säkerhetsfondens uppgift att täcka tillfälliga förluster af för bolaget eller för försäkringstagarne farlig storlek, *dels* till dess uppgift att lämna medel till upprätthållande af en i möjligaste mån jämn vinstutdelning till försäkringshafvarne. Beträffande säkerhetsfondens användning som vinstregleringsfond synes mig önskvärdt, att bolaget erhåller en viss icke alltför starkt begränsad frihet att lämpa sig efter de kraf, som bolagets utveckling kan komma att ställa.

Med afseende på hvad ofvan framhållits beträffande kungl. försäkringsinspektionens förslag till sådan bestämmelse rörande säkerhetsfonden, att lifförsäkringsbolag skulle vara skyldigt att hålla säkerhetsfond jämväl motsvarande premiereserven till sådana försäkringar, för hvilka bolaget utgifvit s. k. förskott eller lämnat lån mot säkerhet af försäkringsbref, må framhållas följande. Inspektionens skäl var hufvudsakligen det, att om genom den allmänna räntefotens sjunkande lifförsäkringsförskotten, resp. lånen, skulle blifva mindre begärliga, kunde det inträffa, att förskotts-, resp. låntagare skulle »rusa till» och återbetala sina förskott, resp. lån, och då vore ju bolaget ovillkorligen pliktigt att hålla säkerhetsfond. Sådan farhåga torde emellertid vara alldeles obefogad och har äfven, strax efter förslagets framförande, af inspektionens dåvarande chef betecknats såsom hufvudsakligen teoretisk.

För bestyrkande häraf meddelas omstående tabell.

Af densamma framgår, att summan af förskotten ständigt stigit, och att därför aldrig en tillstymmelse till den af inspektionen befarade eventualiteten kunnat spåras. Väl har ökningen i summan vissa år varit mindre, andra år större, och visserligen kan man därvid spåra en viss öfverensstämmelse mellan riksbankens årsmedeldiskonto för 3 månaders växlar, men då i hvarje fall summan af utlämnade förskott, resp. lån alltjämt, äfven under låga räntetider, stiger, torde ingen anledning förefinnas att, för det fall att ingen principiell ändring i säkerhetsfondens ställning i enlighet med hvad ofvan framhållits skulle vidtagas, frångå nu i detta afseende gällande bestämmelser, af hvilka ingen reell olägenhet kunnat påvisas.

Tabell öfver beloppet och tillväxten inom Lifförsäkrings Aktiebolaget
Thule af förskott eller lån mot säkerhet i försäkringsbref:

År	Summa af förskotten och lånen vid slutet af året	Tillväxten under året		Riksbankens årsmedel- diskonto
		Kr.	%	
1895	1,717,482	—	—	—
1896	1,822,716	105,234	6,1272	3,7833
1897	1,960,511	137,795	7,5599	4,5861
1898	2,148,570	188,059	9,5923	4,8806
1899	2,689,990	541,420	25,1991	5,8861
1900	3,151,748	461,758	17,1658	5,8708
1901	3,821,773	670,025	21,2588	5,4569
1902	4,299,565	477,792	12,5018	4,5125
1903	4,775,725	476,160	11,0746	4,5000
1904	5,580,644	804,919	16,8544	4,6069
1905	6,341,508	760,864	13,6340	4,7250
1906	6,991,663	650,155	10,2524	5,2014
1907	8,087,688	1,096,025	15,6762	6,0986
1908	9,906,918	1,819,230	22,4938	5,8819
1909	11,007,894	1,100,976	11,1132	4,6861
1910	11,939,444 *	931,550 *	8,4626	4,6292

* Preliminära siffror.

* * *

123 §.

Bestämmelser om penningeplaceringar.

2 mom.

Sedan försäkringslagen utfärdades, har tillkommit en med allmänna hypoteksbanken likställd penninginrättning, nämligen konungariket Sveriges

stadshypotekskassa. Själffallet bör detta moment omfatta äfven nämnda kassas obligationer.

5 mom.

Att den fastighet, där ett försäkringsbolag har sitt eget kontor, hvars skötsel bolaget sålunda kan öfvervaka på ett synnerligen intimt sätt, där bolaget själf oftast är den mest betydande hyresgästen och där aldrig någon »nödlidande» ränta behöfver exekutivt bevakas, att sådan fastighet i viss mån erbjuder en högre grad af säkerhet än en annan fastighet, där bolaget blott har ett vanligt inteckningslån, synes uppenbart. Också har lagen i 123 § 5 mom. medgifvit upptagande såsom redovisning för försäkringsfonden af »skuldförbindelser med säkerhet af inteckning intill fulla taxeringsvärdet i bolaget tillhörig fastighet, som är afsedd för inrymmande af lokal för bolagets rörelse, eller, där bolaget äger flera sådana fastigheter, i en af dem».

Detta kan emellertid lätt leda till missbruk och lär nog också hafva gjort det. Medgifvandet kan tänkas på så sätt utnyttjas, att ett svagt bolag, som har svårt att uppbringa tillräckliga valutor för försäkringsfondens redovisning, inköper en fastighet för ett visst pris, nedlägger därå ett relativt obetydligt belopp för reparationer o. d. samt slutligen lagar så, att husets taxeringsvärde, »på grund af de förbättringar fastigheten undergått» ökas med lämpligt belopp, kanske många gånger så stort som reparationskostnaden. Hela det så ökade taxeringsvärdet, af hvilket en rätt stor del kan tänkas vara fiktivt, kan därefter läggas till grund för sådana inteckningar, i hvilka försäkringsfonden får redovisas. Äfvenledes kan lätt tänkas att, särskildt i en tid af nedgående fastighetsvärden, ett försäkringsbolag inköper en fastighet till pris väsentligt lägre än taxeringsvärdet, och snart därpå i sina böcker »skrifver upp» fastigheten till fulla taxeringsvärdet, därigenom på ett bekvämt sätt fyllande betänkliga hål i ett svårbalanserat bokslut.

Det erfordras för visso, att villkoret för dylik placering — »med försäkringsinspektionens medgifvande» — vinner en sträng tolkning med noggrann pröfning af hvarje särskildt fall, för att icke fara däraf skall uppstå. Utan tvifvel fullgör inspektionen med all noggrannhet och insikt denna pröfning, men det synes mig, i likhet med flera talare under riksdagsförhandlingarna 1903, herrar Moll, Olsson i Mårdång m. fl. samt äfven utskottets ordförande herr von Krusenstjerna, som om bestämmelsen borde kompletteras i så måtto, att ett stadgande inrycktes, att försäkringsbolag väl

äger redovisa försäkringsfonden i sådana inteckningar intill fulla taxeringsvärdet, som här sägs, men endast under förutsättning, att jämväl samtliga föregående, bättre förmånsrätt ägande inteckningar i fastigheten användas för samma ändamål.

Andra kammaren hade tydligen i likhet med utskottet vid 1903 års riksdag samma åsikt, som jag här framhållit, och momentet blef återremitteradt. Men i sammanjämkningen erhöles den nuvarande formuleringen. Ehuruval försäkringsinspektionen lär tolka momentet i enlighet med min här uttalade åsikt, synes mig dock ett säkerhetstillägg, såsom jag antydt, vara till nytta.

* * *

I fråga om försäkringsbolags penningplaceringar bör observeras, att ingenting i försäkringslagen finnes stadgadt beträffande det värde, hvartill de olika valutorna böra i bokslutet upptagas. Detta är gifvetvis en brist. Emellertid hafva kommitterade för revision af aktiebolagslagen afgifvit ett förslag jämväl beträffande försäkringsbolags placeringar. Jag tillåter mig i detta sammanhang hänvisa till hvad nedan anføres under rubrik: *Aktiebolagslagen 56 §*, där en utförligare behandling ägnas denna fråga.

* * *

122 § m. fl.

Stadganden beträffande återförsäkring.

All försäkring tenderar i våra dagar att utbreda sig utöfver det egna landets gränser. Dels, och i mera inskränkt grad, sker detta genom direkt verksamhet i främmande land, dels, och i allt större utsträckning, uppträder denna internationalism hos försäkringsväsendet i form af återförsäkring, d. v. s. ett bolag, som tecknat en försäkring, hvilken är större än bolaget vill »behålla på egen risk», delar med sig åt eller lämnar i återförsäkring till annat eller andra bolag det öfverskjutande beloppet. Är försäkringsbeloppet icke alltför stort kan öfverskottet »täckas» genom inhemska återförsäkringsförbindelser, men för större belopp och ofta äfven eljest sker återförsäkring hos utländska bolag.

Enligt 120 § skall, såsom förut nämnts, försäkringsbolag i sin balansräkning såsom skuld upptaga försäkringsfond. Nu framställer sig den

frågan, om ett försäkringsbolag skall afsätta försäkringsfond jämväl för de försäkringar eller delar af försäkringar, hvilka i återförsäkring öfverlämnats till andra bolag, och där dessa sålunda främst stå risken. Därpå lämnar lagen i 122 § svar, olika för inhemsk och utländsk återförsäkring. Det heter:

»Har försäkring återförsäkrats hos inländskt bolag — — — vare — — — det bolag, åt hvilket återförsäkring meddelats, fritaget från förpliktelsen att för det återförsäkrade beloppet göra afsättning till försäkringsfond.»

Rörande inhemska reassuransförbindelser är sålunda saken fullt klar. Det bolag, som genom återförsäkring hos inhemskt bolag delar med sig af sitt försäkringsöfverskott, behöfver icke afsätta försäkringsfond för de återförsäkrade beloppen.

Beträffande återförsäkringar hos utländska bolag är saken icke så enkel. Lagen stadgar visserligen, att

»samma vare ock förhållandet i fråga om försäkring, som återförsäkrats hos utländsk försäkringsanstalt»,

men lagen tillägger följande inskränkning och villkor:

»där försäkringsinspektionen anser afsättning till försäkringsfond icke med hänsyn till försäkringstagarnes säkerhet vara erforderlig.»

Om det i nyss citerade ord — »samma vare ock förhållandet — — — etc» — skall få anses ligga någon som helst förnuftig mening, så bör väl lagstadgandet betyda, att det faktiskt förutsätter befintligheten af åtminstone vissa utländska bolag, som af inspektionen i berörda afseenden böra likställas med svenska bolag. I detta afseende är det, enligt min uppfattning, lagens mening, att försäkringsinspektionen rörande sig företeende fall bör ingå i en pröfning för att kunna afgöra, om »med hänsyn till försäkringstagarnas säkerhet» afsättning till försäkringsfonden bör påfordras eller icke.

Sådan pröfning har emellertid försäkringsinspektionen icke befattat sig med utan har dömt alla utländska försäkringsbolag vara lika litet värda förtroende. Inspektionen har nämligen bedömt utländska återförsäkringar, som om stadgandet därom i 122 § hade haft följande lydelse:

»För försäkring, som återförsäkrats hos utländsk försäkringsanstalt, skall däremot full afsättning till försäkringsfond göras.»

Denna tolkning af 122 § kan vara nog så bekväm för den afgörande myndigheten, som slipper ingå i någon som helst pröfning; men att den icke står i öfverensstämmelse med paragrafens mening, synes mig uppenbart.

Med afseende på utländska återförsäkringar synes det mig emellertid ingalunda böra möta öfverstigliga hinder att finna en formulering, som tillfredsställer alla rimliga kraf. Ett af de mest utmärkande dragen för den försäkringslag, som framgick ur 1900 års skandinaviska kommittéarbete är, att, genom vissa åtgärder, åt försäkringsfonden gafs samma trygghet, som om dess motsvarande tillgångar »satts i taka händer». Om nu i ett främmande kulturland under oomtvistligt betryggande former, vare sig genom statens lagstiftning eller genom ett enskildt bolags privata initiativ till försäkringsfondens skyddande vidtagits åtgärder, hvilka fullt motsvara de i här afhandlade 122 § af den svenska försäkringslagen föreskrifna, då synes mig hinder icke böra resas mot att befria svenskt bolag från att afsätta försäkringsfond för i dylikt utländskt bolag återförsäkrade försäkringar. I detta afseende torde försäkringslagens bestämmelser böra förtydligas.

Om däremot förhållandena beträffande ett utländskt bolag icke äro af denna betryggande art, synes det fullt i sin ordning, att det svenska försäkringsbolag, som dit öfverlämnar försäkringar i återförsäkring, själfv få göra afsättning till försäkringsfond.

Om dessa förhållanden böra, synes mig, ovillkorligen i försäkringslagen ingå fullt tydliga stadganden.

I samband med bestämmelserna rörande afsättning till försäkringsfond för återförsäkringar böra ses stadgandena i 126 § rörande afsättning till säkerhetsfond. I korthet kan man säga, att säkerhetsfond skall afsättas, där lifförsäkringsfond afsättes. Så enkel är emellertid icke saken. Vissa af de svenska lifförsäkringsbolag, som hafva utländska återförsäkringsförbindelser, vidtaga på grund af försäkringsinspektionens tolkning af 122 § sådan åtgärd, att de med sina utländska reassuradörer träffa den öfverenskommelsen, att dessa medgifva de svenska bolagen att af de premiebelopp, som eljest skolat tillsändas de utländska bolagen, själfva behålla och förvalta en så stor del som svarar mot försäkringsfonden för de återförsäkrade beloppen, d. v. s. de svenska bolagen afsätta försäkringsfond med penningar, tillskjutna af de utländska reassuradörerna. Detta *modus vivendi* har tillgripits med hänsyn till inspektionens nyss omnämnda tolkning af 122 §, och det torde icke af någon kunna betecknas annat än såsom fullt tillfredsställande och betryggande.

Emellertid är därmed icke löst frågan om säkerhetsfond för dylika återförsäkringar. Denna skall afsättas af det svenska bolaget enligt lagens bokstaf. Dock uppställa själfva de faktiska förhållandena följande fråga:

Om det utländska bolaget medgifver, att det svenska bolaget, utöfver försäkringsfonden, behåller och förvaltar såsom sin egendom jämväl ett mot säkerhetsfonden svarande belopp, detta med uttrycklig bestämmelse, att beloppet skall anses afsatt i enlighet med den svenska försäkringslagens bestämmelser i dess 126 §, skall då icke därmed lagens ifrågavarande stadgande kunna anses vara till fullo uppfyllt? Jo, visserligen, enligt min bestämda mening, och detta äfven om i återförsäkringsöfverenskommelsen de båda bolagen emellan göres det stadgandet, att, där försäkringsbeloppet för en viss återförsäkring upphör att gälla (annulleras), motsvarande del af såväl premiereserv som säkerhetsfond återlämnas till den utländska reassuradören. Möjligen kunde i sådant fall vara lämpligt att tillägga, att säkerhetsfonden dock icke genom sådan återbetalning må nedbringas under stadgad storlek.

Af hvad jag här påvisat, torde framgå, att försäkringslagens stadganden rörande fondafsättningar vid återförsäkring i flera afseenden torde behöfva revideras för att, med bibehållande af den erforderliga tryggheten, mera lämpa sig efter den praktiska lifförsäkringsverksamhetens kraf.

I kungl. försäkringsinspektionens ofvanberörda skrivelse den 22 oktober 1907 beröras äfven dessa förhållanden, och inspektionen påpekar jämväl andra olägenheter beträffande försäkringsfonden för återförsäkrade försäkringar. Beträffande denna del af frågan framkommer inspektionen ock med ett formuleradt ändringsförslag, som i hufvudsak synes lämpligt. Däremot har inspektionen icke på ett, enligt mitt förmenande, lyckligt sätt behandlat frågan om, huru vid reassuranser i utländska bolag skall förfaras beträffande säkerhetsfonden.

* * *

Utöfver de mera betydelsefulla paragraferna af gällande lag om försäkringsrörelse, hvilka sålunda enligt mitt förmenande ovillkorligen tariffva mer eller mindre fullständig revision, finnas åtskilliga andra paragrafer, hvilka, därest en sådan revision företages, jämväl borde underkastas granskning. Jag vill i det följande anföra exempel på några sådana paragrafer.

9 § och 12 §.

Bestämmelser om s. k. garantiförbindelser.

Där bolagsordning innehåller bestämmelse om skyldighet för aktieägare att tillskjuta något utöfver aktieboloppet, torde i allmänhet förbin-

delse därom afges af aktieägaren i form af s. k. garantiförbindelse. Anskönt i sådan förbindelses ordalydelse oftast torde vara inryckt bestämmelse därom, att förbindelsen skall äga gällande kraft utan hänsyn till hvad allmän lag stadgar om fordringspreskription, har dock tvekan uppstått, huruvida förbindelsen är underkastad tioårspreskription eller icke.

För att klargöra detta torde försäkringslagen böra innehålla stadgande därom, att beträffande dylika garantifondsförbindelser stadgandet om tioårspreskription icke gäller.

28 §.

Bestämmelser om ändring af stadfästa grunder.

Denna paragraf stadgar i sitt andra stycke, att »beslut om — — — ändring i öfriga stadfästa grunder för bolagets verksamhet — — — vare ej giltigt, med mindre samtliga aktieägarne förenat sig därom eller beslutet fattats å två på hvarandra följande bolagsstämmor, däraf minst en ordinarie, och å den stämma, som sist hålles, biträdts af minst två tredjedelar af de röstande.»

Med den stora rörlighet, som karakteriserar våra dagars lifförsäkringsverksamhet, där nya uppslag af natur att nödvändiggöra ändring af grunderna ej sällan uppkomma på årstid, som ligger fjärran från bolagets ordinarie bolagsstämma, är stadgandet i denna punkt alltför strängt. Den nödiga rörelsefriheten och de behöfliga reformerna kunna därigenom lätt hämmas. Utvecklingen kan understundom icke finna sig i den sålunda uppkomna tidsutdräkten.

Jag föreställer mig, att lagen kunde skilja mellan »grunder» af större och mindre vikt. Ett begränsadt fåtal för hela rörelsen grundväsentliga bestämmelser kunde lämpligen förklaras vara af natur att därmed borde förfaras enligt stadgandet i här citerade punkt. För öfriga kunde exempelvis en enda bolagsstämma, ordinarie eller extra, vara fullt betryggande, särskildt om kvalificerad majoritet förutsättes.

66 § och 71 §.

Bestämmelser om villkor för bildande af ömsesidiga försäkringsbolag.

I 66 § bestämmes, att bolagsordning skall angifva: — — — —

13) antal och belopp af försäkringar, som skola vara tecknade, innan bolaget må anses bildadt;

Därmed må jämföras 71 §, där det heter: »Innan ömsesidigt försäkringsbolag må anses bildadt, skola försäkringar vara tecknade till antal och belopp, som bestämmas med hänsyn till beskaffenheten af den tillämnade rörelsen.»

På båda dessa ställen användes ordet »tecknade». Detta uttryck är icke fullt tydligt. Ofta nog användes detsamma för försäkringsansökningar, hvilka af agent upptagits, men ännu icke blifvit af bolaget antagna, än mindre genom premiers erläggande blifvit försatta i gällande kraft. Understundom användes uttrycket jämväl om verkligt afslutade försäkringar.

I detta sammanhang är emellertid uttrycket dunkelt. Den sistnämnda betydelsen af uttrycket är icke tillämplig, emedan ett bolag, som ännu icke är bildadt, tydligen icke kan göra försäkringar fullt klara. Den förra tolkningen innebär i alltför ringa mån den säkerhet, som lagen uppenbarligen afser. Paragraferna borde därför förtydligas därhän, att de uttryckte det, som torde vara meningen med stadgandet, nämligen att de män, som starta ett ömsesidigt bolag skola, innan bolaget får anses bildadt, hafva afslutat preliminära, under vissa villkor för de afsedda försäkringstagarne bindande, eventuella försäkringsaftal till visst antal och belopp.

134 § m. fl.

Bestämmelser om uppgifter till kungl. försäkringsinspektionen.

I 134 § stadgas att åtskilliga uppgifter skola till inspektionen ingifvas »inom en månad efter den i 30 eller 90 § omförmälda bolagsstämma».

Detta är ofta ett stort onus för ett försäkringsbolag. I regel önskar ett bolag att, så tidigt som sådant är möjligt, hålla sin bolagsstämma, och ofta lyckas man få allt i ordning redan i mars eller april. Vid så tidig bolagsstämma är ofta nog icke möjligt att redan en månad därefter kunna insända alla de mångahanda uppgifter, som enligt 134 § föreskrifvas. Det nuvarande stadgandet torde heller icke för närvarande följas, utan med inspektionens tysta medgifvande af de flesta bolag öfverträdas.

Å andra sidan torde tiden icke kunna för långt utsträckas. Med hänsyn därtill att i 30 och 90 §§ föreskrifves, att ordinarie bolagsstämma skall hållas »inom sex månader efter utgången af hvarje räkenskapsår», torde tiden för ifrågavarande uppgifters insändande kunna exempelvis bestämmas »till inom sju månader efter räkenskapsårets utgång».

För lifförsäkringsbolagen åtminstone torde då fristen sammanfalla med juli månads utgång. Så emellertid icke för en del andra försäkringsbran-

scher, hvarvid likväl torde böra tagas i öfvervägande, huruvida icke den bestämmelsen af flera skäl borde införas, att räkenskapsår borde sammanfalla med kalenderår, dock att, där för någon försäkringsbransch annan bokslutstid skulle finnas lämplig, denna borde blifva densamma för samtliga inom branschen arbetande bolag.

* * *

Beträffande de bestämmelser, som de af Kungl. Maj:t tillsatta kommitterade för revision af lagen om aktiebolag i sitt den 5 februari 1908 afgifna betänkande föreslagit för att bringa försäkringslagen till öfverensstämmelse med aktiebolagslagen, må här påpekas några få för att ådaga-lägga omöjligheten af att utan vidare för bägge lagarna eftersträffa alldeles lika bestämmelser.

Aktiebolagslagens 28 §.

I tredje stycket af denna paragraf stadgas:

»Ej må styrelsen vägra att i aktieboken såsom ägare införa den, som företer aktiebref, ställt till innehafvaren eller försedt med behörigen sammanhängande och till honom fortgående följd af öfverlåtelse.»

Om dessa bestämmelser kunna anses fullt lämpliga och betryggande, då fråga är om vanliga aktiebolag, affärsföretag, afseende i främsta rummet aktieägarnes fördel och vinst, så är det därmed ingalunda afgjort, att samma bestämmelser äro de lyckligaste beträffande särskildt lifförsäkringsbolag. Hos dessa tillkommer nämligen en part, som har vida större och mer berättigade intressen än aktieägaren, nämligen försäkringshafvaren.

I detta hänseende vill jag för öfrigt endast erinra om och åberopa ett af Svenska Lifförsäkringsbolags Direktörsförening till försäkringsinspektionen afgifvit yttrande öfver det af kommittén för revision af aktiebolagslagen afgifna förslag till lag om försäkringsrörelse, i hvad detsamma afser ifrågavarande paragraf. Föreningen yttrar sig därvid på följande sätt:

I denna paragraf föreskrifves bland annat, att styrelsen icke må vägra att i aktieboken såsom ägare införa den, som företer aktiebref, försedt med behörigen sammanhängande och till honom fortgående följd af öfverlåtelse, utan så är, att verklig öfverlåtelse uppenbarligen icke föreligger. Den sålunda föreslagna bestämmelsen är afsedd att lända till efterrättelse äfven å bolag, som bildats före bestämmelsens trädande i kraft. Den af Kungl. Maj:t tillsatta kommittén har icke, såvidt af motiven kunnat in-

hämtas, tagit hänsyn därtill, att det i försäkringsbolag till skillnad från andra aktiebolag finnes en särskild anledning till vägran af begärd registrering, den nämligen som är beroende däraf, att, om registrering medgifves, äfven den gamle ägarens grundfondförbindelse skall utbytas mot den nyes. Ej heller synes hänsyn hafva tagits därtill, att godkännande af ny ägares till aktie införande bör kunna vägras af den anledning, att han redan förut är ägare af det högsta antal aktier en person enligt bolagsordningen må äga. I Brand- och Lifförsäkrings aktiebolaget Sveas bolagsordning föreskrifves t. ex., att utbyte af aktieägares afgifna förbindelse ej i något fall må ske utan styrelsens samtycke, och att sådant utbyte icke må godkännas i vidsträcktare mån, än att en person får innehafva högst en tjugonedel af utgifna aktier. Denna bestämmelse har gifvetvis tillkommit i ändamål att förebygga, att för stora mängder aktier hopas på en hand och att i följd däraf värdet af grundfundsförbindelserna skulle komma att i väsentlig mån bero på en enda eller ett fåtal personers vederhäftighet.

Direktörsföreningen påyrkade i följd däraf, att ifrågavarande nya bestämmelse måtte utgå eller att åtminstone den ändring i öfvergångsbestämmelserna måtte göras, att bestämmelsen icke skulle äga tillämpning på försäkringsaktiebolag, som bildats, innan den nya lagen träder i kraft, för såvidt bestämmelsen strider emot, hvad som i stadgarne för sådant bolag blifvit särskildt bestämdt.

Aktiebolagslagens 76 §.

Såsom allmän regel enligt denna paragraf gäller, att, om aktiebrefven äro ställda till viss man, hvarje i aktieboken införd aktieägare, som anmäler sig till deltagande i förhandlingarna å bolagsstämma, där äger rösträtt i enlighet med hvad i 79 § af lagen sägs, och att, om aktiebrefven äro ställda till innehafvaren, rösträtt i enlighet med hvad i nyssnämnda paragraf sägs tillkommer enhvar, som anmäler sig till deltagande i förhandlingarna och därvid företer aktiebref eller eljest styrker sin äganderätt till aktie. Härutöfver må i bolagsordningen kunna stadgas, att aktieägare för att vinna rätt till deltagande i förhandlingarna skall hos styrelsen anmäla sig viss tid före bolagsstämman, hvarvid emellertid den sålunda medgifna inskränkningen begränsats till »högst 3 dagar» före stämman.

Beträffande ifrågavarande bestämmelse torde kunna framställas samma invändning som med afseende å 28 § berörts i det af mig förut omnämnda af Svenska Lifförsäkringsbolags Direktörsförening afgifna yttrande. Den

styrelsen för ett lifförsäkringsbolag i bolagsordning tillerkända rätt att pröfva, huruvida grundfondsförbindelse, som af ny ägare till aktie utfärdas, må tagas i utbyte mot den af föregående ägare utgifna, synes nämligen särskildt i bolagets eget och dess försäkringstagares intresse böra medföra, att emellan den tid, inom hvilken anmälan, som i nu förevarande paragraf afses, må hafva skett, och tiden för bolagsstämman skall förflyta en tidrymd väsentligt längre än den i paragrafen angifna af »högst 3 dagar». Har det redan i fråga om vanliga aktiebolag ansetts lämpligt att i mån så ske kan söka förhindra anordnandet af kupper, som tidigare lätt nog genomförts till nackdel för vederbörande bolag, måste bestämmelser i sådant syfte, då fråga är om försäkringsbolag, vara än mer af nöden. Hastiga och i egennyttigt syfte åstadkomna kupper, som medföra förändrad ledning af bolagets angelägenheter och kanske betydande omvandling af bolagets grundfondsförbindelser, kunna här komma att äfventyra icke blott aktieägarnes utan äfven försäkringstagarnes än mer betydande ekonomiska intressen.

I ett af nu arbetande försäkringsbolags — försäkringsbolaget Skandias — bolagsordning finnes också i sådant hänseende föreskrift, att aktieägare, för att vara berättigad att föra talan vid bolagsstämman, skall hafva varit hos bolaget anmäld såsom ägare af aktie i bolaget under minst tre månader före stämman.

Skulle nu omordade bestämmelse i aktiebolagslagen komma till tillämpning jämväl beträffande försäkringsbolag, torde åtminstone en efter äldre bolagsordningar anpassad öfvergångsbestämmelse böra gifvas.

I allmänhet kan man säga, att hufvudskillnaden mellan en vanlig aktiebolagslag och en lag, som afser att reglera det offentligrättsliga förhållandet beträffande försäkringsväsendet, ligger däri, att, om man bortser från statens fordringar beträffande alla dylika institutioner, en lag rörande vanliga affärsbolag främst afser att reglera förhållandet mellan aktieägarna till inbördes skydd, till värnande af minoritetens rätt o. s. v., men att en försäkringslag främst afser de försäkrades skydd och fördel. Af denna anledning blifva åtskilliga bestämmelser, som kunna vara lämpliga och riktiga i en aktiebolagslag, till försäkringshafvarnes skada utan motsvarande gagn för aktieägarna, när det gäller en försäkringslag. Som exempel härpå tillåter jag mig anföra aktiebolagslagens 85 och 91 §§.

Aktiebolagslagens 85 §.

Den i andra stycket af denna paragraf meddelade bestämmelse, att med balansräkningens fastställande må under angifven förutsättning anstå till fortsatt stämma å viss dag efter ordinarie bolagsstämma, ställer det öppet för en minoritet att äfven utan någon som helst anledning och utan ansvarspåföljd icke blott förhindra majoriteten bland aktieägarne att i vanlig tid lyfta en påräknad utdelning utan äfven åstadkomma uppskof med utbetalning till försäkringstagare af s. k. vinst. I sistberörda fall skulle således en minoritet af aktieägare kunna kränka tredje mans, försäkringstagarnes, berättigade intresse utan skyldighet att ens uppgifva skäl härför eller möjlighet för dem, som drabbats af rättskränkningen, att vinna någon som helst godtgörelse.

Aktiebolagslagens 91 §.

Tredje stycket af nämnda paragraf innehåller särskilda bestämmelser för giltighet af beslut afseende ändring af bolagsordningen i fråga om föremålet för bolagets verksamhet.

Föreskrifter, hvarigenom för beslut om ändring i berörda afseende uppställts strängare fordringar än för beslut om ändring i allmänhet i bolagsordningen, torde i betraktande af försäkringslagens stadganden, att försäkringsbolag icke må drifva annan rörelse än försäkringsrörelse, samt att å beslut om ändring i bolagsordning skall sökas Konungens stadfästelse, knappast kunna anses behöfliga, medan de ur praktisk synpunkt måste betecknas som rent af hinderliga för ett bolags verksamhet. Det är ingalunda ovanligt, att ett försäkringsbolag finner det lämpligt eller rent af nödvändigt af konkurrens- eller andra hänsyn att utsträcka sin verksamhet till en försäkringsgren, som det tidigare icke omfattat, eller ock på annat sätt i mer eller mindre betydande grad vidtaga ändring med afseende å föremålet för bolagets verksamhet. Att göra ett beslut härom, hvars genomförande kanske skulle vara af ringa eller ingen betydelse för aktieägarne men däremot af stort gagn för bolagets rörelse och således också för dess försäkringstagare, beroende af iakttagande af strängare föreskrifter än beslut om annan ändring i bolagsordningen, kan icke verka till försäkringsrörelsens fromma. Det synes tvärtom böra tagas under öfvervägande, huruvida icke, för undvikande af onödigt uppskof med genomförande af ett beslut om en kanske relativt ringa men praktiskt betydelsefull ändring i afseende å föremålet för bolagets verksamhet, villkoren för

ändring, hvarom nu är fråga, borde mildras därhän, att, jämte det en annorlunda kvalificerad majoritet än för beslut om ändring i allmänhet i bolagsordningen blefve obehöflig, giltigt beslut kunde fattas å två *extra* bolagsstämmor.

Aktiebolagslagens 56 §.

Rörande denna § har Direktörsföreningen gjort ett längre uttalande, hvilket jag här vill i hufvudsak återgifva, särskildt betonande, att lifförsäkringsbolagen, som med sina kunder, försäkringstagarne, uppgöra lifstidslånga kontrakt, böra för de penningplaceringar, som motsvara bolagens förpliktelser till de försäkrade, uppsöka »*långa*» placeringar. Med afseende på sina placeringar kan därför ett lifförsäkringsbolag, på helt annat sätt en ett vanligt affärsföretag »rida ut en storm», komma öfver en kris med låga värden. Ett lifförsäkringsbolag behöfver därför icke i samma mån rätta sig efter dagens växlande kurser för sina tillgångar.

Förbudet mot tillgångarnas upptagande till värde, öfverstigande det verkliga, kan icke anses innefatta någon ändring i hvad hittills, utan uttryckligt lagbud, måste anses hafva varit gällande rätt. För försäkringsbolag torde frågan hafva sin egentliga betydelse i fråga om obligationer. Motsvarande bestämmelse i tyska handelslagen anses som bekant innefatta skyldighet för ett bolag att rätta sin bokföring af obligationerna efter kursnoteringarna. Men att så ej kan vara lagförslaget mening, synes klart, då ingen bestämmelse gifves rörande sättet för värdets konstaterande och det ingalunda kan antagas, att *värdet* för bolaget af en för stadigvarande placering afsedd obligationspost, där tvifvel ej kan råda om utgifvarens solvens, bör bedömas efter det *pris*, som vid en gifven tidpunkt skulle, om posten såldes, kunna därför betingas.

Mot bestämmelsen, tolkad såsom här förutsatts, vore ur försäkringsbolagens synpunkt ej annat att erinra än att den, likasom de därur härledda bestämmelserna om osäkra fordringar och värdelösa tillgångar, är själfklar och obehöflig samt icke lämnar någon verklig ledning för balansens uppgörande.

I bestämmelsen kan emellertid möjligen inläggas en annan innebörd. Skulle afsikten vara att införa en mot tysk (lag och) praxis svarande regel, som ålägger bolagen att rätta sin bokföring efter kursnoteringen å bokslutsdagen, så måste åtminstone lifförsäkringsbolagen afgifva sin bestämda protest däremot. Antag att ett bolag, hvars premie- och fondberäkning sker efter

3,5 % räntefot, under en tid af låga räntor lagt en större del af sin fond i statens 3,6 % obligationer till parikurs. Så inträffar ett krig mellan några stormakter och alla obligationer blifva osäljbara. Då 1907 års kris förmått nedtrycka dessa obligationer till 90 %, kan man utan öfverdrift antaga såsom möjligt, att de under nu förutsatta omständigheter kunde sjunka till 80 % eller lägre. En sådan konjunktur vore i och för sig en fördel för bolaget genom möjligheten till fördelaktig placering af inflytande nya medel. Men genom lagens bud om obligationernas bokförande efter ett tillfälligt, med afseende å det ändamål, hvarför bolaget äger dem, rent af betydelselöst marknadspris, kunde denna gynnsamma konjunktur medföra növändigheten af bolagets likvidation.

Men härtill kommer en annan omständighet, som äfven under mindre abnorma förhållanden föranleder, att en dylik lagbestämmelse tid efter annan *måste* medföra olägenheter och, hvad värre är, orättvisa mot liffförsäkringstagarne. För ett aktiebolags delägare kan det under normala förhållanden vara jämförelsevis likgiltigt, om en del af en årsvinst åtgår till afskrifningar; det afskrifna är ej borta. Men af ett liffförsäkringsbolags vinst går numera endast en ringa bråkdel till aktieägarne; den största delen tillfaller de liffförsäkrade, hvilka växla år från år. Den, som år 1908 får lida af, att en eljest vacker årsvinst på grund af ett lagbud måste skrivas bort, är kanske själf borta år 1909; om då den bortskrifna vinsten »kommer igen», så tillfaller hans lott måhända en annan, som ej var med om 1908 års förlust. Härtill må läggas, att, om bolagen tvingas att underkasta sina liffförsäkrade dylika kursförluster, kunna de näppeligen underlåta att på samma sätt konsekvent bereda dem kursvinster. Den, som är med om 1908 års förlust och hvars försäkringstid slutar med år 1909, kan med fullt fog begära, att, om 1908 års förlust är utjämnad vid 1909 års slut, denna kursstegring skall få till hans förmån utöfva sitt inflytande å 1909 års bokslut. Det behöfver knappast påpekas, hvilka olägenheter skulle följa af en dylik ständig justering af bokföringsvärdena efter våra kursnoteringar, hvilkas otillförlitlighet är känd och erkänd, och hvilka dessutom äro så ofullständiga, att endast ett fåtal af de obligationsslag, som ingå i försäkringsbolagens portföljer, blifva föremål för notering. Framhållas bör äfven, att hvad som möjligen kan utan alltför stora olägenheter fördragas i de stora länderna med deras mera organiserade spekulation och större kapitaltillgång, icke kan utan vidare tillämpas å våra små förhållanden, där man mycket väl kan tänka sig, att under paniktider äfven de yppersta obligationer kunna blifva så godt som osäljbara.

Men äfven ur en annan synpunkt intaga liffförsäkringsbolagen i nu förevarande afseende en säregen ståndpunkt. Ej blott deras tillgångar behöfva värderas; äfven deras viktigaste skuldpost, premiereserven, är beroende af en värdering. En af faktorerna vid dess beräkning är en uppskattningsvis vald räntefot. Då denna icke får växla år från år, allteftersom räntefoten i penningemarknaden stiger och sjunker, utan måste hållas tämligen konstant, skulle det lända till uppenbar orättvisa, om man å andra sidan tvunges att vid värdering af tillgångarna slafviskt följa konjunkturernas och däraf beroende kursnoteringars växlingar. Om ett bolag, som har hela sin premiereserv redovisad i 4 % obligationer af oomtvistlig säkerhet, med anledning af stegrade räntekonjunkturer och däraf följande låga obligationspris bokför sina obligationer till 90 %, borde rätteligen af samma skäl skuldposten, premiereserven, i motsvarande mån minskas.

Lagförslagets bestämmelser angående tillgångarnas bokföringsvärden innefatta emellertid äfven en otvetydig lagförändring: förbudet mot en tillgångs bokförande till högre belopp än som motsvarar kostnaden för dess förvärfvande.

I motiven angifves såsom hufvudprincip för balansräkningens upprättande, att bolagets tillgångar skola upptagas till sina verkliga värden, hvarken öfver eller under. Att man det oaktadt icke velat lagfästa denna princip, är motiveradt med skäl, som måste erkännas vara riktiga. Men det väcker förvåning, att man för ett visst fall *förbjuder* dess tillämpning. Förbudet är grundadt på den uppfattningen, att vinsten icke är intjänad, innan den förvandlats i penningar (eller, förmodligen, i förfallna, säkra fordringar hos banker o. d.). Denna uppfattning må hafva goda skäl för sig i fråga om ett fabriks- eller handelsvarulager och är riktigare ju mindre »kuranta» varorna äro, ju mer de äro underkastade stora och täta växlingar i pris. Men formulerad i ett ovillkorligt lagbud och tillämpad på t. ex. fastigheter eller obligationer, som inköpts för fast kapitalplacering, leder den till orimlighet. Om ett bolag äger en fastighet, som afkastar netto 10 % å inköpspriset och på hvilken upprepade gånger anmält sig spekulanter till dubbla inköpspriset, kunde det snarare ifrågasättas att tillhålla styrelsen att låta den inträdda värdestegringen komma till synes i böckerna än att *förbjuda* en så riktig åtgärd. Bra underligt måste det erkännas vara att om 100,000 kr. Allm. Hypoteksbankens 3 $\frac{1}{2}$ % obligationer af år 1886, inköpta till 86 %, stiga till 96 %, därmed, så länge obligationerna kvarligga i portföljen, ingen vinst är »intjänad»; men om bolaget säljer dem och till samma pris inköper 100,000 kr. Allm. Hypo-

teksbankens 3 $\frac{1}{2}$ % obligationer af år 1889 — eller, hvarför icke, af samma slag som de sålda — då är en vinst af 10,000 kr. realiserad och kan komma bokslutet till godo.

Men äfven om man obetingadt ansluter sig till den uppfattningen, att en vinst blir »reell», först när den realiseras i penningar, så bör framhållas, att denna uppfattning på ett högst ofullständigt sätt får sitt uttryck i förslagets nu ifrågavarande bestämmelse. Om ett bolag i slutet af 1880-talet köpt en post järnvägsobligationer med »nödliande» kuponger till 90 %, så skulle det, om den föreslagna bestämmelsen då varit gällande, icke kunnat uppskrifva obligationerna till pari, när järnvägsbolagets affärer i början af 1890-talet ordnades och obligationerna blefvo fullgoda. Om däremot bolaget hade köpt obligationerna till pari, men, när de sjönko i pris och den ena kupongen efter den andra lämnades oinlöst, nedskrifvit dem till 90 %, då hade bolaget varit berättigadt att åter höja bokföringsvärdet till pari, när obligationerna uppnått denna kursnivå och vinsten sålunda varit intjänad.

Det nu sagda ådagalägger, hur lätt man kommer till inkonsekvenser, när man af s. k. praktiska skäl gör afsteg från en obestriddigen riktig princip.

En dräpande kritik af ifrågavarande bestämmelse innehåller aktiebolagslagens 98 §: när det gäller att på allvar bedöma bolagets ställning, då duger icke en enligt 56 § uppgjord balansräkning, utan en särskild kalkyl, däri det af lagen påbudna felet rättas, måste uppgöras. Vill det sig riktigt illa, kan det inträffa, att ett bolag, ehuru det vid beräkning enligt 97 och 98 §§ har sitt aktiekapital ograveradt, likväl under åratal måste utsända styrelseberättelser, som synas gifva vid handen, att två tredjedelar af aktiekapitalet gått förloradt.

Om vi alltså motsätta oss ett lagbud, som för visst fall föreskrifver en missvisande bokföring, anse vi det å andra sidan vara en riktig tanke att ålägga bolaget att, när s. k. uppskrifning af tillgångar ägt rum, påpeka detta i styrelseberättelsen och angifva skälen därför. (Dylika åtgärder äro i den solida försäkringsrörelsen så pass ovanliga, att det icke kan vara betungande att särskildt motivera dem, när de undantagsvis vidtagas. Men annorlunda blir visserligen förhållandet, om bolagen skulle tvingas att låta sina bokföringsvärden följa kursnoteringarnas växlingar.

Af hvad sålunde anfördes, fann Direktörsföreningen, enligt min mening med all rätt, framgå, att förslagets föreskrifter angående bokföring af tillgångarna icke kunde anses tillfredsställande.

Då jag nu tillåtit mig framlägga en del af de synpunkter, som för mig framstå såsom betydelsefulla, när det gäller en revision af försäkringslagen, har min framställning blifvit ganska omfattande utan att dock beröra mera än en del af försäkringslagstiftningens vidsträckta områden. Så mycket föreställer jag mig emellertid böra framgå af hvad jag här anför,

att nu gällande lag om försäkringsrörelse den 24 juli 1903 i väsentliga punkter tarfvar en revision,

att kungl. försäkringsinspektionens underdåniga skrivelser den 8 maj 1906 och den 22 oktober 1907 icke kunna anses innebära slutgiltig lösning af där afhandlade frågor, samt

att kommittéförslaget den 5 februari 1908, som afsåg att bringa försäkringslagstiftningen till öfverensstämmelse med förslaget till aktiebolagslag, icke tagit tillbörlig hänsyn till de särskilda kraf, som från försäkringsväsendets sida framhållas.

Med anledning af hvad här ådagalagts, vill jag, under förhoppning att vid detta viktiga ärendes fortsatta behandling tillbörligt afseende måtte fästas vid de åsiktar, som inom kompetenta fackmannakretsar göra sig gällande, vördsamt föreslå,

att Riksdagen i skrifvelse till Kungl. Maj:t ville hemställa, det tacktes Kungl. Maj:t låta verkställa utredning angående revision af nu gällande lag om försäkringsrörelse, med beaktande jämväl af de utaf mig angifna synpunkter, samt därefter för Riksdagen framlägga de förslag i ämnet, till hvilka utredningen kan föranleda.

Stockholm den 27 januari 1911.

Sven Palme.